

Terezínská iniciativa 64

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

květen 2013

***V Pinkasově synagoze se 8. března konala na paměť
vyvraždění rodinného tábora v Osvětimi-Březince
každoroční vzpomínková tryzna***

(Čtěte na str. 10-12)

Foto: Matěj Stránský

Jom ha-Šoa 2013 - 70. výročí povstání ve varšavském ghettu

**Jaakov Levy
a Miroslava Němcová**

Bohuslav Svoboda

Táňa Fischerová

**Dagmar Lieblová a Tereza
Štěpková při interview do televize**

V publiku byly členky TI

Na náměstí Míru v Praze

V pondělí 8. dubna uspořádal Nadační fond obětem holocaustu spolu s Institutem Terezínské iniciativy tradičně na pražském náměstí Míru veřejné čtení jmen obětí šoa. Záštitu nad touto akcí převzal Karel Schwarzenberg, ministr zahraničí, spolu s Bohuslavem Svobodou, primátorem hlavního města Prahy, a Jeho Excelencí Jaakovem Levy, velvyslancem Státu Izrael v ČR. Přítomna byla i Miroslava Němcová, předsedkyně Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR.

Čtení jmen se zúčastnili nejen někdejší vězni koncentračních táborů, ale i řada Pražanů a návštěvníků Prahy a také významné osobnosti veřejného i kulturního života. Emocionálně vypjaté odpoledne osvětlilo po dlouhé zimě tolik očekávané sluníčko.

*Michal Stránský,
foto Matěj & Michal Stránský*

V Pinkasově synagoze

Rozsvícením svícnu začalo leto s 8. dubna 2013 vzpomínání na všechny židovské a romské oběti druhé světové války. Dr. Jan Munk ve své řeči litoval, že ubývá těch, kteří přežili, a tím se období holocaustu začíná stávat jednou z dějinných událostí. Toto období je nutno stále připomínat a také myslet na ty, kteří pomohli a svojí statečností se stali zachránci.

Při čtení dlouhého seznamu jmen, dat narození a míst, kde dotyční zahynuli, mne napadá, jak by bylo krásné, kdyby stěny Pinkasovy synagogy nebyly pokryty jmény a toto shromáždění by se vlastně vůbec nekonalo.

Eva Fantová

V Terezíně

Na malé komorní tryzně na dvorku bývalé modlitebny v Dlouhé ulici

v Terezíně se shromáždilo v pondělí 8. dubna asi 100 - 150 lidí - převážně mladých - aby si čtením jmen zavražděných v období holocaustu připomněli Jom ha-Šoa.

V úvodním slově ředitel Muzea ghetta dr. Jan Munk uvítal přítomné a připomněl, že v tento den se na mnoha místech ve světě konají podobná shromáždění a všude se čtou jména zavražděných. Vyjádřil přesvědčení, že úsilím všech slušných lidí se podaří zabránit tomu, aby se podobné hrůzy už nemohly opakovat. Za Terezínskou iniciativu přečetly jména zavražděných členky TI a bývalé vězeňkyně ghetta Anna Lorencová, Eva Herrmannová a Bohumila Havránková. Poté se vrchní rabín Karol E. Sidon pomodlil Kadiš a na závěr dr. Jan Munk poděkoval všem účastníkům s tím, že se za rok opět sejdeme.

Bohumila Havránková

Reportáž ze sněmu Tereziánské iniciativy

Anna Lorencová, Eva Štichová, foto Michal Stránský

Dita Šnajdrová

Jan Munk

Leo Pavlát

Zuzana Pavlovská
a Tereza Štěpková

Dennis Darling
a Martina Štolbová

Letošní sněm se konal 17. dubna a opět v hotelu DUO. Zahájila jej předsedkyně Tereziánské iniciativy Dagmar Lieblová, která přivítala členy i přizvané hosty a přednesla zprávu o činnosti TI za uplynulý rok. Zpráva je součástí tohoto čísla.

Je potěšitelné, že naše organizace má stále ještě 472 členů, z toho 82 v zahraničí. Od minulého roku bohužel zemřelo 29 členů.

Do funkce hospodářky TI byla kooptována Tamara Pavlíčková.

V letošním roce dochází ke změně ve správě a rozdělení grantů Claims Conference. Jejím správcem bude výhradně Židovská obec a koordinátorkou grantů bude Dita Šnajdrová z Federace židovských obcí, která bude s TI úzce spolupracovat.

Nadále pokračuje dobrá spolupráce s Památníkem Tereziá, jemuž TI přispívá na úhradu zájezdů škol, což bude pokračovat i v letošním roce. Naši členové dojíždějí na besedy se žáky a učiteli škol. Kromě toho spolupracujeme s Přírodní školou, česko-německou organizací Brücke-Most, ICEJ. Naši členové jsou zváni i do jiných škol, dokonce i v zahraničí. Přírodní škola utěšeně rozvíjí svou činnost a má i své webové stránky. Dále pokračují kontakty s organizacemi v zahraničí, zejména s dolnosaským Spolkem pro podporu Tereziána, s organizací Maximilian-Kolbe-Werk a dalšími. Členům v zahraničí zasiláme náš časopis Tereziánská iniciativa.

Program sněmu pokračoval zprávou o hospodářské činnosti, kterou přečetla Tamara Pavlíčková. Zprávu revizní komise přednesl Jaroslav Kraus.

V následující diskusi poděkovala Dita Šnajdrová za dosavadní spolupráci s TI a věří, že bude pokračovat. Žádosti o pomoc přijímá i nadále Zlata Kopecká ze ŽOP.

Dr. Jan Munk poděkoval TI za souhlas s uveřejněním jmen přeživších na webových stránkách a pozval přítomné na květnovou tryznu v Tereziáně. Přislíbil možnost používat auto Památníku pro dopravu přednášejících do Tereziána.

Ředitel Židovského muzea Dr. Leo Pavlát informoval o vernisáži výstavy „Filmování v Tereziáně“ v srpnu t.r. a o tom, že Ministerstvo školství věnuje 300 tisíc korun na autobusové zájezdy škol do Tereziána.

Nová ředitelka Institutu Tereziánské iniciativy Tereza Štěpková vítá společné internetové stránky s TI a spolupráci se získáváním archivních materiálů.

Vystoupení Terezy Štěpkové doplnila Zuzana Pavlovská z Oddělení pro kulturu a poznávání Židovského muzea v Praze a informovala o besedách se studenty a o připravované konferenci, která bude v srpnu a září t.r.

Radek Hejret a Petr Plaňanský (lektoři z ICEJ), kteří se věnují tematice antisemitismu a holocaustu, pozvali přítomné na letošní Pochod dobré vůle.

Diskuse pokračovala vystoupeními vesměs s poděkováním za dobrou spolupráci, pozdravy a krátkými sděleními.

Vystoupili: Profesor Dennis Darling z Texaské univerzity v Austinu, Pavel Hoffmann z Německa, Hana Herzová z Plzně, Michal Salomonič, Hanuš Gaertner a Petr Papoušek, předseda FŽO.

Představil se také dědic hotelu DUO p. Michael Horal ze Švédska, který i nadále počítá se spoluprací a nabídl nám hotel jako místo konání našich dalších sněmů.

Michael Horal

Hans Joachim Wolter konstatoval, že v Německu zesílila brutalita extremistů a že jejich Dolnosaský spolek pořádá výstavy o holocaustu a o Lidicích.

Studenti Přírodní školy požádali o uveřejnění pozvánky na vernisáž jejich výstavy „Terezínská štafeta“ v Brně, která bude poté instalována i v dalších městech. Po českém vydání veršů Hanuše Hachenburga chtějí vydat

i překlady do cizích jazyků. Na září chystají pochod z Terezína na Říp.

Místopředseda římské Židovské obce hovořil o připravovaném filmu o Wolfgangu Marmelsteinovi (synovi Benjamina Marmelsteina) a požádal spolu s režisérem pamětníky o spolupráci při rekonstrukci vzpomínek na Terezín.

Věříme, že se za rok sejdem ve zdraví na příštím sněmu.

Michal Salomonovič

Petr Papoušek

Hanuš Gaertner

Činnost předsednictva Terezínské iniciativy v minulém roce

Dagmar Lieblová

Je skoro neuvěřitelné, že od našeho minulého setkání uplynul už zase celý rok. Scházíme se dokonce na den přesně po roce. I vloni se náš sněm konal 17. dubna. Jsme samozřejmě všichni velice rádi, že jsme se zase mohli setkat, nicméně mnohé z těch, které jsme na našich setkáních vidali, už nikdy nevidíme. Je smutným faktem, že za uplynulý rok z našich řad navždy odešlo 29 členů 1. generace žijících v Česku. Připomeňme si jejich památku povstáním a chvilkou ticha...

V současné době má TI v tuzemsku 343 členů 1. generace a 129 členů 2. a 3. generace. Celkem tedy 472. V zahraničí máme něco přes 80 členů.

Práce PTI pokračovala i v tomto roce klidně a bez nějakých výkyvů. Jako i v minulých letech se schůze předsednictva konaly pravidelně každý měsíc kromě července a srpna, výkonný výbor se rovněž scházel každý měsíc, jedna schůze VV se konala i o prázdninách. Ve složení PTI došlo od minulého sněmu k jediné změně. Z předsednictva odešel Z. Pošusta a jako hospodářka byla kooptována Tamara Pavlíčková.

Schůzí PTI se v průběhu roku zúčastnilo také několik hostů: s Terezou Štěpkovou, tehdejší pracovnící, dnes již ředitelkou ITI, jsme projednali novou podobu našich společných internetových stránek, účast členů TI na konferenci 8. 3. 2013 aj. Společně s dr. T. Krausem jsme se zabývali změnami týkajícími se grantů CC. O tom se zmíním ještě podrobněji. Dr. Ryměšová informovala PTI o domácí péči pro přeživší hrazené z grantů CC a Pavel Štingl nás seznámil s projektem na zřízení památníku holocaustu v nevyužitých budovách nádraží Bubny.

Jako i jiná léta jsme si v říjnu 2012 připomněli zahájení transportů. K pamětní desce u Parkhotelu a u pomníku lodžským na Novém židovském hřbitově jsme položili kytice a připravili setkání členů TI ve společenském sále Hagiboru. Po zkušenostech z minulých let jsme usoudili, že lidem jde nejvíc o to, aby se setkali s přáteli a popovídali si. Proto jsme nepřipravovali žádný zvláštní program, jen krátký úvod, stručnou informaci o tom, co je nového, hudební vložku a modlitbu. A samozřejmě občerstvení. Přiznává-

me se, že nás mrzelo, že přišlo velice málo lidí, nepřišel také skoro nikdo z obyvatel Hagiboru.

V lednu se konalo už tradiční setkání bývalých vězňů v Senátu ČR, které organizuje NFOH spolu s FŽO. My jen dodáváme podle přiděleného počtu seznamy těch, kdo mají být pozváni.

Tryznu 8. 3. jsme letos pořádali spolu s Židovským muzeem. Účast byla neobyčejně vysoká, také díky tomu, že ITI a OVK ŽM pořádaly téhož dne konferenci o rodinném táboře pro učitele a ti se také tryznu zúčastnili.

A samozřejmě jsme připravovali dnešní sněm.

Program schůzí PTI je vcelku neměnný, řešíme aktuální úkoly, předseda redakční rady pravidelně informuje o připravovaném nebo právě vyšlém čísle našeho časopisu a probíráme došlou poštu.

Jako v uplynulých letech bylo PTI v kontaktu s dalšími institucemi. Vzhledem k tomu, že v uplynulém roce byla TI ještě příjemcem grantů CC, jsme byli ve stálém styku s ŽOP. Prostřednictvím darovacích smluv jsme jí předávali finanční prostředky

Dagmar Liebllová

na zdravotní fond i část grantu na domácí péči pro Ezru, další prostředky z tohoto grantu jsme pak dle pokynů dr. Rymešové předávali ostatním ŽO. Chtěla bych z tohoto místa poděkovat především paní Zlatě Kopecké, která dle rozhodnutí výboru zdravotního fondu vyplácela přeživším peníze za léky, zdravotní pomůcky atd.

Od tohoto roku však dochází v přidělování grantů CC ke změně. Ráda bych tu podala krátké vysvětlení:

Od druhé poloviny 90. let byla TI příjemcem několika grantů od CC. Po prvním grantu, určeném na nákup vozidla, jsme začali dostávat každoročně grant na tzv. zdravotní fond, ze kterého byly a jsou hrazeny částečně náklady na léky, zdravotní pomůcky, očkování apod. Později začaly přicházet granty na domácí péči a granty na naléhavou pomoc. Tento grant skončil v polovině roku 2011. Kromě grantů, které dostávala TI, poskytovala CC granty i dalším subjektům, např. FŽO, HCH. Tím se Česká republika lišila od ostatních zemí, kde je příjemcem grantů vždy pouze jedna židovská institu-

ce. Zřejmě proto se loni v létě CC rozhodla, že i v České republice musí dojít ke změně a že i u nás bude příjemcem grantů jediná instituce, a to FŽO. Byla ustavena grantová komise, do které jsme jmenovali pět členů TI. Dalšími členy jsou vždy dva zástupci FŽO a ŽOP. Veškerou činnost i kontakt s CC a JDC má na starost koordinátorka Dita Šnajdrová, zaměstnankyně FŽO. Pro příjemce pomoci z grantů se jistě nic nezmění a pro mnohé z nás to bude snazší.

Vraťme se však ke spolupráci s dalšími institucemi: FŽO - několik členů TI je členy Rady federace a pravidelně se účastní jejích zasedání.

Od samého počátku naší existence velice úzce spolupracujeme s Památníkem Terezín. Jsme spoluorganizátoři každoroční květnové trizny, dotujeme Cenu Erika Poláka udělovanou v rámci výtvarné a literární soutěže žáků a studentů, dle možností se zúčastňujeme akcí pořádaných Památníkem; především však řada členů TI pravidelně jezdí do Terezína na semináře učitelů a besedy se žáky a studenty z Česka

i ze zahraničí. (Potíž je trochu v tom, že by jezdili i někteří další, ale už je pro ně obtížné dopravovat se tam i zpět autobusem a PT poskytuje pamětníkům dovoz autem jen na semináře učitelů.) S PT spolupracujeme i při organizaci zájezdů českých škol do Terezína. Těm jsme mohli díky grantům NFOH a CC i v uplynulém roce přispívat na dopravu. V letošním roce můžeme podpořit ještě více škol, protože jsme obdrželi pro tento účel i grant MŠMT. Jen poznámku na okraj: Granty nechodí samy od sebe, o každý je třeba podávat složitou a obsáhlou žádost a později předkládat podrobnou zprávu o jejich využití.

Kromě PT jsme jako „pamětníci“ zváni na přednášky a besedy i jinými institucemi, ať už to je OVK ŽM s projektem *Hanin kufřík*, či ŽM a ITI se semináři pro učitele *Naši nebo cizí*, ICEJ (Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzalém), které organizuje besedy na školách, ačkoliv původní projekt byl koncem loňského školního roku úspěšně zakončen, či Nadace Brücke-Most s besedami pro dospělé i mládež z Německa; leckdy se na nás školy obracejí i přímo. V této souvislosti je třeba také zmínit ještě jednu instituci, a to soukromé gymnázium Přírodní škola. Jistě si vzpomenete, že nám loni jeho studenti zpestřili program sněmu. Studenti i pedagogové, a zejména ředitel školy, připravili i v uplynulém roce různé akce, na které jsme byli zváni i my. Zmíním např. slavnostní vyhlášení vítězů soutěže *Převezměte terezínskou štafetu*, kterého se účastnilo na 70 žáků a studentů z celé republiky, nesmírně působivou vzpomínku na Petra Ginze, o níž jsme psali v našem časopise, úžasná byla i vernisáž výstavy *Vedem*, škola má nové webové stránky www.terezinskastafeta.cz. Akcí školy se podle možností vždycky rádi zúčastňujeme, a to nejenom jako diváci. Hodnotili jsme příspěvky do zmíněné soutěže, konzultujeme se studenty jejich práce atd. Členové TI jsou také zváni do zahraničí, obvykle na několikadenní přednáškové pobyty, pamětní shromáždění či konference. A tak jezdí členové TI do Flossenbürgu, Osvětimi, Berlína, Bergen-Belsenu, Hamburku i jinam. Občas se dozvídáme, jak jsou aktivní i někteří naši členové žijící trvale ve

Velké Británii, Spojených státech, Rakousku, i daleko u protinožců.

A tím už se dostávám k další části zprávy o činnosti PTI, a to jsou zahraniční styky. Naším zahraničním členům posíláme pravidelně časopis, bohužel se nám stále častěji zásilka vrací jako nedoručitelná; kromě toho si někteří členové v zahraničí čtou časopis na internetu. Má to výhody pro ně i pro nás. Oni si přečtou časopis dříve, než by ho dostali v papírové podobě, a my ušetříme za poštovné.

I v uplynulém roce trvaly naše kontakty se zahraničními organizacemi. Probíhala jednání se zástupci CC a JDC v souvislosti se změnami, o kterých už jsem mluvila. Méně vzrušující a jednodušší jsou naše styky s Nadačním fondem Hanse Krásy, s Dolnosaským spolkem na podporu Terezína, s organizací Maximilian-Kolbe-Werk, která opět poskytla rekreační pobyt několika bývalým vězňům, a dalšími.

A co říci na závěr zprávy PTI o činnosti. Děkujeme všem, kdo pro nás mají

pochopení a podporují nás, za finanční příspěvky děkujeme FŽO, ŽOP a NFOH. A náš veliký dík patří vedení tohoto hotelu, že nám umožnilo, abychom se zde zase setkali. Děkujeme!

Toto předsednictvo má před sebou poslední rok tříletého funkčního období. Příští rok bude sněm volit předsednictvo nové. Všichni cítíme, že nám s přibývajícím věkem ubývá sil, přesto chceme doufat, že budeme i nadále s to plnit úkoly, se kterými počítáme, a snad zvládneme i ty, o nichž zatím nevíme.

Tamara Pavlíčková

Jaroslav Kraus

Zpráva o hospodaření TI v roce 2012

Tamara Pavlíčková

Hospodaření roku 2012 lze označit za úspěšné. Rok 2012 končil ztrátou pouze 38 694 Kč, oproti předchozímu roku, kdy ztráta činila 323 tisíc Kč.

V souladu s hlavním posláním TI - přispívat obětem perzekuce židů ze zdravotního grantu a grantů na domácí péči - získala TI v r. 2012 od Claims Conference 13,1 mil. Kč. V r. 2013 bude místo TI příjemcem grantů CC Federace židovských obcí.

Zdrojem financování vzdělávacích zájezdů českých škol do Památníku Terežín v hodnotě 720 tisíc Kč, byly v r. 2012 Claims Conference (427 tisíc Kč), Nadační fond obětem holocaustu (206 tisíc Kč) a ŽOP (87 tisíc Kč). Grant od Ministerstva školství se nepodařilo zajistit.

Zpráva revizní komise za minulý rok

Darja Lea Stillerová (zprávu na sněmu přednesl Jaroslav Kraus)

Granty z Claims Conference spravuje od letošního roku jeden koordinátor, FŽO, v tomto případě paní Dita Šnajdrová, která je zaměstnancem FŽO.

Do konce roku 2012 nebylo shledáno nedostatků a naše spolupráce s paní Kopeckou rokem 2012 skončila.

Hospodárka, paní Tamara Pavlíčková, se v hospodaření s účty sešla s účetní, paní ing. Zoubkovou, na shodné cifře, tedy i zde je všechno v pořádku a RK nezbyvá, než revidovat účetnictví interní, které bezchybně spravuje paní Marta Jodasová.

V minulých letech jsem úpěnlivě intervenovala o spolupracovnice, dnes jsme v RK tři a myslím, že to je dostačující vzhledem k rozsahu práce. Tímto vítám v RK paní Štixovou. Vycházím ze zpráv schůzí výboru a soudím, že všechno v rámci možností šlape, jak má. Terežínská iniciativa pořádá mnoho aktivit, o kterých se dočítáte v časopise, a o to, myslím, jde především.

Pocta Fredymu Hirschovi

Pavel Stránský

26. února 2013 uspořádalo Charlie, Studentské Queer Sdružení při Univerzitě Karlově komponovaný večer o Fredy Hirschovi: *FREDY HIRSCH: pohledný gay hrdinou doby šoa*.

V Café Therapy se pořadu zúčastnilo odhadem 70 lidí.

V pozvánce na 7. straně šestého čísla časopisu MASKIL stojí: Program začne promítáním dokumentu ČT Olgy Sommerové z cyklu *Neznámí hrdinové - Pohnuté osudy*. Následovat bude hlavní bod, beseda se dvěma převlivšími - pamětníky: cembalová virtuoska Zuzana Růžičková poznala Fredyho jako dítě, dnešní průvodce Terezínem Pavel Stránský pod Fredym pracoval jako vychovatel. Turistům zdůrazňuje, že právě jemu vděčí za svůj život. Pamětníci pohovoří i o tom, že Fredy Hirsch byl gay a měl partnerský vztah s podobně starým mužem. Za 100 Kč si na místě můžete zakoupit knihu Lucie Ondřichové s názvem *Příběh Fredyho Hirsche*, vydanou Institutem Terezínské iniciativy.

Po krátkém úvodu Roberta Furiela, předsedy Queer, a Pavla Kuči byl promítnut zmíněný film, oba pamětníci jsme byli vyzváni, abychom případně ještě cosi doplnili, a poté jsme odpovídali na četné, inteligentní a promyšlené dotazy publika.

O své účasti jsem věděl dostatečně dlouho předem a s ohledem na zkušenosti s podobnými pořady jsem měl čas na to si svůj příspěvek promyslet. Myslím si, že natolik vyjadřuje, jak si Fredyho přístup k lidské důstojnosti, své i ostatních, včetně dětské, cením. V nedávné anketě o hrdinství a hrdinech moderní a postmoderní doby jsem uvedl Fredyho spolu s Mahátmou Gándhím, Matkou Terezou, Raulem Wallenbergem, sirem Nicolasem Wintonem a dalšími.

Domnívám se, že by mohl můj zmíněný příspěvek zajímat i některé čtenáře TI, byť jde jen o mou fikci, nepodloženou fakty:

Po konci 2. světové války byly v řadě zemí, zejména ve Francii, natočeny filmy se společnou základní ideou.

Představovaly prosté občany okupovaných zemí, dělníky, řemeslníky, zemědělce, hasiče, hostinské atd. jako bytosti ve všech ohledech nadřazené okupantům, tupcům, které lze opít rohlíkem, oklamat, zesměšnit apod. Jenže mezi nacisty bylo mnoho vzdělaných lidí, včetně vědců, univerzitních profesorů, lékařů, soudců, advokátů atd., kteří svými znalostmi, dovednostmi, svého talentu zneužili k páchání otřesných zvěrstev. Byli brutální, sadističtí, byli mezi nimi masoví vrazi, ale nebyli zbednění. K postupnému zbavování židů všech lidských atributů a práv patřila i ztráta jména a jeho nahrazení číslem vytetovaným v Osvětimi na vězňově paži. Jestliže se esesákovi zachtělo vězně zastavit, potupit, seřvat, musel oslovený strhnout pokrývku hlavy, postavit se do pozoru a ohlásit se jako židovský

vězeň číslo ... Někteří zvláště „uvědomělí“ příslušníci *nadřazené* árijské rasy ještě trvali na dodatku z vězňových úst: *smradlavý žid* nebo *židovská svine*. Přemýšlel jsem o tom, jak by se asi zachoval Fredy Hirsch, statečný a neohrožený *krotitel esesáků*, tak zaměřený na zachování lidské důstojnosti, která se neustále snižovala a oklešťovala. A teď má fakty nepodložená fantazie. Jsem téměř přesvědčen o tom, že by Fredy tento sebeponižující dodatek nebyl schopen vyslovit. Ani s vědomím následného trestu na široké škále esesáckých možností, z nichž *nejhumánnějším* bylo okamžité zastřelení. A ve své obrazotvornosti ještě pokročím: z Fredyho vyzařovala (civilnější sloveso mě nenapadá) taková mentální síla, takové charisma, že by se žádný esesák ani neodvážil to od něho vyžadovat.

Seminář v St. Marienthalu

Doris Grozdanovičová

Po deseti mezinárodních seminářích, jichž jsem se v krásném klášteře St. Marienthal v Německu vždycky na podzim zúčastnila, jsem byla tentokrát pozvána na seminář jarní. Žel, naposled ho pořádala obětavá profesorka Gabriela Plagemann z Hannoveru, zakladatelka těchto seminářů.

Jejich název „Připomínka pro budoucnost“ je pokaždé stejný, náplň jarních seminářů se od podzimního ovšem liší. Tentokrát to byla vzpomínka na rok 1989 v Německé demokratické republice a u nás. Zajímavé bylo setkání s přímými účastníky převratných událostí v tehdejší NDR, s pastorem Christophem Wonnebergerem z Lipska, iniciátorem mírového pochodu v Drážďanech, který dodnes propaguje mírové hnutí jako cyklista po celé Evropě, zejména však v Rusku. Když Evropská unie letos získala Nobelovu cenu míru, byl vyznamenán i pastor Wonneberger.

Druhým pamětníkem byl německý herec Andreas Neu, který vyprávěl o svých dramatických zážitcích v oné době a diskusích v jednom berlínském divadle.

Účastníků semináře bylo letos méně než jindy. Byli tam středoškoláci z Polska, Lotyšska, Německa a od nás z Vrchlabí, chyběli však Švédové, Litevci a Velšané.

Jeden den jsme strávili také v Bautzenu (Budyšíně) a navštívili tamní pověstnou věznici. Přiznávám, že mi běhal mráz po zádech, ale bylo důležité zúčastnit se komentované prohlídky.

Jsem přesvědčena, že podobné semináře jsou navýsost důležité. Sama dodnes vzpomínám na jeden dávný trimestr v Dánsku, který mi hodně dal pro celý život.

Terezín mezi traumatem a zodpovědností

Messa da Requiem Giuseppe Verdiho v Berlíně

Pamětní a zároveň benefiční koncert, vzpomínka na mrtvé a příslib i varování pro živé

Stephanie Atanasov (vlevo) a Annette Dasch

Rozličné jsou myšlenky a poselství spojené s dvěma provedeními Verdiho *Requiem* v berlínském kostele *Gethsemane Kirche*: Večer a v předvečer Dne památky obětí holocaustu 26. a 27. ledna 2013 zaznělo toto velké dílo k uctění obětí šoa. Jako čestní hosté byli přítomni dr. Dagmar Lieblová, předsedkyně *Terezínské iniciativy*, s manželem.

Že oběti šoa připomnělo právě toto Verdiho dílo, čtenáře tohoto časopisu patrně příliš nepřekvapí, neboť asi vědí o podivuhodném hudebním životě, který probíhal v letech 1941 až 1945 v Terezíně, a tedy také vědí, že právě toto dílo, v podstatě katolická mše za mrtvé, bylo vícekrát uvedeno pod taktovkou dirigenta Rafaela Schächtera, jenž se dnes stává postupně opět známým.

Uctít tento fenomenální výkon a vzpomenout na R. Schächtera a jeho spoluúčinkující bylo také cílem těchto koncertů, jejichž vysokou uměleckou kvalitu je třeba zdůraznit: hudební úroveň obou provedení byla vynikající, hudební výkon sboru a orchestru souboru *Junges Ensemble Berlin* profesionálně dokonalým výsledkem disciplinovaných celoročních zkoušek (za řízení Michaela Riedla a Franka Mar-

kowitsche). Interpretace dosáhla ve všech svých dimenzích, od úděsného pianissima začátku až k vysoce dramatickému *Dies irae*, nejvyšší míry výrazu; hlasy sólistů, jež lze označit pouze slovem „nádherné“, svědčí o velkém umění a vcítění se v lyrických i dramatických pasážích. Sopranistka Annette Dasch, pěvkyně v Bayreuthu i Metropolitní opeře v New Yorku, si zaslouží nejvyššího ocenění pro své více než pěvecké nasazení; dosud ne tak známá, avšak hlasově téměř rovnocenná ostatním, báječná altistka Stephanie Atanasov, která mj. hostuje i na salcburském festivalu, mladý emfatický tenor Alexey Sayapin a silný basbaryton Sebastian Noah. Ti všichni propůjčili těmto představením přesvědčivou strukturu v každé fázi s výsledkem hluboce dojatého publika, které po posledních tónech téměř jen vydechnutého *Libera me!* setrvalo dlouhou dobu bez hnutí - a teprve pak - zcela skromně a tiše začalo tleskat. Avšak aplaus se vystupňoval do ovací, vzrušení zachvátilo vyprodaný prostor kostela naplněný 1200 diváky. V každém ohledu veliký koncert, nejlepší umělecké síly spojené k velkému a přece pokornému poselství uctít mrt-

vé holocaustu. Avšak někdy se naskytá otázka: Lze to přijmout?

Snad ano, jestliže v prvních slovech tohoto díla v „*REQUIEM AETERNAM DONA EIS, DOMINE*“ „*Odpočinutí věčné dej jim, Pane*“, nevidíme jen text katolické liturgie, nýbrž myšlenky, jak se formulovaly v každé kultuře, všude a po všechny časy, jako formulace všeobecně lidské etiky. Pak snad může toto Requiem patřit nejen Rafaelu Schächterovi a jeho věrným, ale právem všem obětem zločineckého režimu, jenž pouze během dvanácti let přivodil „*věčnost hrůzy*“, jak dobu panství nacismu označil Prof. dr. Norbert Lammert, předseda Spolkového sněmu, o tři dny později při svém projevu k památce oběti nacismu.

A právě Prof. dr. Norbert Lammert převzal také záštitu nad těmito koncerty, spíše jako vyznání než jako formalitu! Sám se sice nemohl osobně zúčastnit, ale jeho pozdravný projev vyslovil jasné slovo, jímž překlenul dobu od traumatické minulosti po tvůrčí budoucnost, když napsal:

„*Terezín je dnes synonymem tohoto bezpříkladného zločinu proti lidskosti, zároveň však také příkladem hudby dodávající sílu.*“

Již na jaře loňského roku, dne 8. května 2012, poctil Prof. Lammert *Koncert pro Terezín* v berlínském Pamětním kostele (pořádal Nadační fond Hanse Krávy a *musica reanimata*) svým převzetím záštity a ve svém projevu vyzvedl právě onu myšlenku *hudby dodávající sílu* vězňům. I onen koncert byl benefičním koncertem pro Terezín (viz *Terezínská iniciativa č. 60*) přesněji řečeno skutečný příjem měl přispět k financování dosud nepokrytých nákladů na opravu varhan v terezínském kostele. Bylo velkým překvapením, když se pořadatelé koncertu brzy poté dověděli, že Německý Spolkový sněm (z iniciativy Prof. Lammerta) dá k úplnému obnovení varhan k dispozici celou dosud chybějící částku (30 000 €), což se mezitím stalo.

Myšlenky, které předsedu Spolkového sněmu přiměly k této iniciativě,

Prof. Dr. Norbert Lammert, předseda Spolkového sněmu, a Dagmar Lieblová na loňském koncertě

Manželé Lieblovi a Gaby Flatow na letošním koncertě

vyjádřil ve svém pozdravném projevu (k 26. a 27. lednu 2013) ještě jednou:

„Z tohoto pohledu jsou oněmělé varhany posádkového kostela v Terezíně působivým obrazem civilizačního zlomu šoa s nenávratnou ztrátou lidí, ducha a kultury.“

Tento civilizační zlom, resp. zhroucení civilizace, ke kterému došlo nacistickým systémem i v Terezíně, je třeba překonat a rozeznání této „královny nástrojů“ je tak rovněž symbolem naděje a úlohy města, dále vytvářet svou civilizaci a kulturu a „vytvořit tím místo, kde lze zažít vitální sílu hudby“, abychom ještě jednou ocitovali Prof. Lammerta.

Dr. Dagmar Lieblová, předsedkyně Terezínské iniciativy a čestný host těchto koncertů, nalezla ve svém projevu přesně ta slova, která všechny tyto myšlenky jasně shrnují:

„Za nás byl kostel zavřený a varhany byly němé. Nyní se mají brzy rozeznít. A to nás, přeživší, velice těší. Neboť to přinese do dnešního Terezína více života. A pro nás je důležité, aby Terezín žil, neboť jen živí mohou vzpomínat na mrtvé.“

Avšak u toho nezůstala, přidala ještě optimistickou myšlenku: *„Doufáme, že si dnešní generace, mladí Evropané, vzali z dějin to správné ponaučení, takže se šoa už nikdy nebude opakovat. A když se zde rozhlédnu, když sleduji mladé umělce, hudebníky, zpěváky a publikum,*

věřím, že naše naděje nebudou zklamány.“

Jako na potvrzení těchto slov započala *Messa da Requiem* Giuseppe Verdiho v berlínském kostele *Gethsemane Kirche* večer a v předvečer Dne památky obětí holocaustu. „REQUIEM AETERNAM DONA EIS, DOMINE“ „*Odpočinutí věčné dej jim, Pane*“ hrálo a zpívalo 240 mladých lidí a čtyři vynikající sólisté před publikem čítajícím celkem 2500 lidí.

Gaby Flatow,

foto Alex Butz a Sven Sewitz

V Praze poprvé zazněl hudební projekt Terezínské hvězdy

ČTK a Michaela Vidláková

Mezinárodní hudební projekt Terezínské hvězdy, který představil díla proslulých i méně známých skladatelů vězňů v terezínském ghettu, zazněl poprvé v Praze. Po londýnském a newyorském uvedení ho 12. a 13. dubna do Koncertního sálu Pražské konzervatoře přivezl jeden z nejlepších britských komorních souborů Nash Ensemble. Jako sólista vystoupil rakouský barytonista Wolfgang Holzmair. Kromě hudby nabídl Terezínské hvězdy i dvě filmové projekce.

„Návštěvníci se mohou prostřednictvím série koncertů, projekcí dokumentárních filmů, výstavy a rozhovorů s pamětníky dozvědět mnoho konkrétních detailů ze života lidí, jejichž životní dráha a současně umělecká kariéra byla násilně a krutě ukončena,“ řekl Jan Mach z agentury Cema Music.

Britský režisér Simon Broughton osobně představil svůj oceňovaný dokumentární film *Hudba Terezínského ghetta* z roku 1993. Obsahuje unikátní rozhovory s pamětníky i hudební vystoupení natočená přímo v Terezíně. Po skončení projekce mohli diváci diskutovat s herečkou Zdenkou Fantlovou, cembalistkou Zuzanou Růžičkovou i s režisérem Simonem Broughtonem.

Terezínské hvězdy. Druhým snímkem byl film *Má šťastná hvězda*, který natočila dokumentaristka Helena Třeštíková podle knihy Zdenky Fantlové. Dokument je založen na poutavém vyprávění jejího pohnutého životního příběhu. Herečka a spisovatelka, narozená v roce 1922, v knize líčí své dětství v Rokycanech i čas strávený v Terezíně, Osvětimi a Bergen-Belsenu. I po tomto filmu mohli diváci jí a režisérci klást otázky.

Iniciátorem celého projektu je renomovaný komorní soubor Nash Ensemble, který je v současné době rezidentem londýnské koncertní síně Wigmore Hall. V novém sále Pražské konzervatoře uvedl skladby například Hanse Krásky, Gideona Kleina, Viktora Ullmanna, Karla Švenka, Pavla Haase i Erwina Schulhoffa. *„Soubor v minulých letech představil koncertní program s mimořádným ohlasem v Londýně a v New Yorku,“* uvedl Mach.

Součástí akce byla také výstava nejlepších oceněných prací Mezinárodní soutěže o nejlepší plakát ke Dni památky obětí holocaustu 2012. Jde o společný projekt izraelského památníku Jad Vašem, francouzského památníku Mémorial de la Shoah a domácí obecně prospěšné společnosti Evropský institut odkazu šoa (ESLI).

8. březen v České republice

Část českého národa se dnes radovala z inaugurace prezidenta. Zejména ti, kteří Miloše Zemana volili. Část lidí, ta která volila jiného kandidáta, litovala. Jen velmi malé procento, spíš malé promile, si připomínalo v Pinkasově synagoze největší vraždu československých občanů před 69 lety. Bohužel, jen malá část občanů ČR. Ostatní to vůbec, až na malé výjimky, zřejmě nezajímalo. Na osvětivskou likvidaci bezmála čtyř tisíc lidí si ani ve veřejných médiích nevzpomněl vůbec nikdo. Tak to prostě je.

Přesto se v Pinkasově synagoze v Praze konala tradiční tryzna na paměť rodinného tábora. Na paměť a k uctění našich příbuzných, přátel, kamarádů a známých.

Leo Pavlát zahájil smuteční shromáždění přivítáním přítomných, František Bányai zapálil šest svíček na svícnu a Michal Frankl pronesl projev, který přinášíme.

Na závěr tryzny se Karol E. Sidon pomodlil kadiš.

-mist-

8. březen a připomínka holocaustu českých Židů v českém historickém vědomí

Michal Frankl, foto Matěj Stránský

Když Salmen Gradowski, „v srdci pekla“, jak nazýval plynové komory a krematoria v Osvětimi-Birkenau, tajně sepisoval své emotivní a působivé svědectví o vyhlazení vězňů terezínského rodinného tábora, uvedl je poetickou pasáží, v níž líčí noc plnou měsíční záře. Měsíc mu představoval spojení mezi vězni v Birkenau a svobodným světem, okno do lepšího světa. Zatímco mimo nacistické panství, psal ilegálně tento osvětimský vězeň a člen „Sonderkommando“, slaví Židé svátek Purim a vzpomínají na porážku Hamana, došlo v Osvětimi k vyvraždění tisíců českých židovských vězňů. Svě očitě svědectví psal právě pro svobodný svět, bez naděje na vlastní přežití. Na svět mimo tábory, po válce, bez ostatných drátů a jedovatého plynu odkazovaly i písně, které - podle Gradowského svědectví - zpívaly ženy z rodinného tábora, než byly nahnány do plynových komor. *Kde domov můj*

odkazovala na demokracii meziválečného Československa a naději na jeho obnovení, *Hatikva* na bezpečný život v židovské národní domovině či ve vlastním státu a *Internacionála* na socialistickou budoucnost bez rasismu a antisemitismu.

Najít smysl v tragickém konci rodinného tábora se snažili mnozí i po osvobození: dalo by se s jistou nadsázkou říci, že o kolik více nejistoty panuje ohledně skutečných plánů nacistů s terezínským rodinným táborem a jeho vězni či o jeho přesném vztahu k propagandistické funkci Terezína, o to více symbolů a bohatství přirovnání a motivů ve zprávách či svědectvích o něm najdeme. Nacisté, do jejichž kalendáře patřily spíše Hitlerovy narozeniny než české či židovské svátky, tak měli pro smrt téměř čtyř tisíců mužů, žen a dětí záměrně vybrat svátek Purim nebo narozeniny prezidenta Masaryka (7. března), jež byly významným a náležitě oslavovaným

dnem v době První republiky. Důležité ale je, že všechny tyto (zdánlivě si protirečící a třeba i - z hlediska historiků - naivní) momenty zasazují rodinný tábor a jeho zničení do širšího rámce a dávají mu smysl - a to nejen pro židovskou komunitu. (Z dnešního pohledu bychom mohli dodat například též časovou blízkost, alespoň v kalendáři, deportací Romů z Brna, 7. března 1943, či blízkost osudů dvou rodinných táborů v Birkenau - terezínského a „cikánského“.)

V naší skeptické době by se suchým vědeckým jazykem všem těmto aktualizacím, tomuto přičítání smyslu, mohlo říkat politiky paměti. Politika paměti bývá chápána jako selektivní využití událostí z minulosti pro potřeby upevnění skupinové identity či například politického programu. Ale ve vztahu k paměti rodinného tábora a s vědomím nasazení, s nímž české židovské komunity tuto paměť udržovaly, bych raději hovořil o potřebě paměti.

A o upřímné a někdy urputné snaze vlastní, menšinový příběh zařadit do toho většinového, do příběhu české či československé společnosti.

Někdy se tvrdí, že o holocaustu se po válce nevědělo a že očití svědkové raději mlčeli a snažili se chránit své nově vybudované rodiny před hrůzami a traumatem. Jako by se o holocaustu začalo hovořit až v 60. letech 20. století, po procesu s Adolfem Eichmannem. Tento pohled je však zjednodušený: záchrana dokumentů a záznam svědectví bezprostředně po osvobození byl pro mnoho bývalých vězňů, židovských i nežidovských, důležitou cestou, jak se (alespoň trochu) vypořádat s prožitými hrůzami či ztrátou rodinných příslušníků a přátel. Podání svědectví bylo více než jen formalitou, bylo symbolickým aktem osvobození. Množství poválečných židovských historických výborů, včetně pražské Dokumentační akce, dokládá snahu o zachycení bezprostřední paměti pronásledování a genocidy evropských Židů, o vytvoření dokumentace a o sběr svědectví proti pachatelům.

V paměti českých Židů hrál terezínský rodinný tábor vždy velkou roli a jeho osud, i když ne účel, byl v hrubých rysech znám od prvních poválečných měsíců. Stačí jen připomenout svědectví Ericha Kulky a Oty Krause či práce Miroslava Kárného, abychom si uvědomili, že mezi přeživšími či v židovské komunitě se o rodinném táboře nemlčelo. Terezínský rodinný tábor se stal hlavním symbolickým místem paměti českých Židů („místem paměti“ může podle Pierra Norry být též událost, která je zdrojem významných a pro danou skupinu identitotvorných vzpomínek). Od pravidelných tryzen v Praze i dalších židovských komunitách, přes knihy, články v židovském (a jiném) tisku po pamětní medaile, rodinný tábor byl hlavním datem vzpomínání na holocaust českých Židů. Snad dnes může překvapit skutečnost, že česká židovská komunita po válce dokonce navrhovala 8. březen jako světový den připomínky holocaustu - srovnatelný například s výročním povstáním ve varšavském ghettu, pozdějším Jom ha-šoa (ve la-g'vura). (Fyzickým místem paměti holocaustu českých Židů se pak stal právě Památník zde v Pinkasově synagoze.)

To vše neuvádím jen proto, že jako historik mám přirozenou tendenci pohlížet do minulosti. Kladu si především otázku, zda se - přes všechny změny posledních dvou desetiletí - stala památka rodinného tábora relevantní pro většinovou společnost. Možná ještě více: jako téma navázané právě na české Židy (největší jednorázová vražda československých občanů v době druhé světové války) může rodinný tábor sloužit jako lakmusová zkouška toho, jak je holocaust vsřebáván v historickém povědomí české společnosti. Vedle 8. března si sice, v časové blízkosti, připomínáme též osvobození Osvětimi (27. ledna) a Jom ha-šoa (letos 8. dubna) - dva mezinárodní připomínkové dny. Výročí rodinného tábora ale vyniká právě jako smutný svátek, který se týká českých Židů a českých dějin.

Téma holocaustu je v současnosti známo české i světové veřejnosti více než kdykoli dříve. Stačí jen jmenovat - spíše náhodně vybrané - příklady recepce a uznání tohoto tématu: Václav Havel píše úvod k Terezínským pamětním knihám, Senát Parlamentu ČR pořádá každoroční připomínková shromáždění k 27. lednu a Nicholas Winton byl navržen na Nobelovu cenu míru. I o rodinném táboře se psalo a píše, v rozhlase lze poslouchat příběhy bývalých vězňů. Je velmi nepravděpodobné, že by média, politici či školy

v budoucnosti tématu holocaustu věnovali ještě více pozornosti. Ale nejde jen o četnost projevů či mediálních vystoupení...

Protože 8. březen se tak bezprostředně vztahuje k památce českých Židů, můžeme považovat za zklamání, že příběh terezínského rodinného tábora do dnešních dnů nenachází cestu do vyšších pater českého historického vědomí. Stačí se podívat například na současné české učebnice dějepisu, kde jsou zmínky o něm stále pouze výjimečné, a jsou to opravdu pouze zmínky. Není snad již ani nutné znovu upozorňovat na obrovský rozdíl v porovnání s pozorností věnovanou vyhlazení Lidic a Ležáků. Osudy vězňů, kteří byli zavražděni 8. března 1944, i ostatních z rodinného tábora (a symbolicky i všech dalších českých židovských obětí holocaustu), jako by kolidovaly s českým etnocentrickým vyprávěním dějin, jež se opírá o pronásledování českého národa a o odboj proti nacistickému útlaku.

Vrátím-li se k úvodnímu motivu ze svědectví Salmena Gradowského: jeho obraz vztahu mezi svobodným světem a převrácením morálního řádu v době holocaustu je stále aktuální. Gradowski byl jistě přesvědčen, že jeho svědectví přenáší významné, relevantní poznání, které je třeba zachovat pro budoucnost. A já bych dodal, že toto poselství pak není pevně zapsáno a zafixováno, ale ►

že je každá generace znovu musí nacházet a pojmenovat. Kdybych se o to měl pokusit za sebe: osud terezínského rodinného tábora by nám měl být podnětem k tomu, abychom české dějiny vyprávěli jinak, otevřeněji

a tolerantněji. A to s nadějí, že (i když nelze věřit tomu, že lidé se poučí z vlastních dějin) společnost, jež své vlastní dějiny otevře menšinám a jejich příběhům, je k nim i tolerantnější a je citlivější na projevy rasismu. 70. výro-

čí vyhlazení terezínského rodinného tábora, které si budeme připomínat příští rok, nám poskytuje vhodnou příležitost právě k takovému zamyšlení a novému pokusu učinit jeho historii relevantní pro většinovou společnost.

Do redakce našeho časopisu jsme dostali e-mailem následující poznámku:

Děkuji za pravidelné posílání časopisu Terezínská iniciativa.

K výročí 8. března - vyvraždění zářijového transportu - vám posílám následujících několik řádek:

V roce 1994 uveřejnilo Židovské muzeum v Praze výzvu: Kdo chce budoucím něco říci. Na straně 66 píše Helena Schützová, že dostala v březnu 1944 lístek od své sestry propašovaný z plynové komory.

„*Jsmo v podzemním bunkru, čekáme na smrt. Ostatní z našich už jsou mrtví. Vy nás budete následovat 15. června...*“

Salmen Gradowski si psal během své činnosti v Sonderkommandu v Auschwitz-Birkenau mezi léty 1942-1944 deník. Schovával jej v kovových krabicích na různých místech. Část jich byla nalezena v roce 1945 v popelových jámách krematoria č. 3. V části o „rodinném táboře“ píše podrobně o vraždě zářijového transportu.

„*Srdceryvné scény se odehrávaly, když jistý počet žen, pro které již nebylo v krematoriu č. 1 místo, bylo převedeno sem, k mužům. Nazí muži se vrhají o překot k ženám, každý hledá mezi nimi svou ženu, matku, své dítě, sestru, přítelkyni. Ti „šťastní“, ženy i muži, kteří se tu setkali, se tisknou k sobě vši silou a líbají se. A uprostřed té velké chodby je vidět ten hrůzný pohled, jak nahý objímá svou ženu nebo bratra sestru, stojí stydlivě a v pláči spolu „radostně“ vcházejí do bunkru...*“

Deník Gradowského byl v Izraeli uveřejněn před 25 lety v jidiš a loni přeložen do hebrejštiny.

Jacov Tsur, kibuc Naan, Izrael

Neobvyklý happening

Dagmar Lieblová

Den 7. března měl proběhnout na náměstích po celém Česku happening *Pamatuj*. Iniciátorem byl sbormistr souboru Geshem, Marek Šlechta, který se rozhodl připomenout, že „více než 10 tisíc nevinných mužů, žen a dětí šlo 8. 3. a 10. - 11. 7. 1944 na smrt v plynových komorách koncentračního tábora Osvětim - Birkenau“. Co ho k tomu vedlo, vysvětlil v rozeslaném letáku sám:

„*O terezínském rodinném táboře v Birkenau jsem dlouho nic bližšího nevěděl. Teprve když jsem měl možnost účastnit se v srpnu 2010 semináře „Židé, dějiny a kultura“ pořádaného Židovským muzeem v Praze v rámci projektu CVD, získal jsem o rodinném táboře a jeho likvidaci základní povědomí. Byl jsem ohromen tím, co se tam událo.*

Řekl jsem si, že musím iniciovat uspořádání veřejné připomínky těchto událostí. Vlastní úlohu беру spíše jen jako počáteční impuls k rozvinutí širší spolupráce na tomto poli. Již vícekrát jsem si mohl osobně ověřit, že lidé o „českém táboře“ v Birkenau většinou nevědí. Když se řekne „Lidice“, každý ví. Žili zde nějací lidé, po nichž zůstala jizva. Oni prostě zmizeli. Chceme si je začít připomínat, protože to byli naši spoluobčané.“

V Praze se akce konala před kostelem sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí. Marek Šlechta vysvětlil náhodným posluchačům, kteří se začali shromažďovat na protějším chodníku, o čem jde, a poté soubor asi 60 členů různých praž-

České Budějovice
Bella Musica
Český Krumlov
Musica Divina
OS Alberto Nočista
Soběslav
Anybom Voice Soběslav
Tábor
Hlahol
Domino
Styrcet
Jindřichův
Hradec
VMCA Jakoubek
PS Smetana
Chrástovský sbor
A. Michny
PS Za noty
Beno
DNA
Bruno-Kufim
K-DUR
Letovice
Sbory CB
Lomnice a Brna
Lomnický Sbor
Disharmonických amatérů
o.s.
Tlambávký PS
Barocco Agglomerato Tlamb.
Semily
Sbor KS
Karvíná
Pomník

Třinec
Hláveň
České Meziříčí
Mezissimo
Police nad Metují
ZUŠ Studánka

Pardubice
Cortimao

Brandýs nad Labem
ZUS, Bojan

Praha
ZUS Klatovka
Geshem
LIBI
Sbor ČCE

Úvaly
Christi
Kladno
Sbor ČCSH
Příbram
Jakoubek ze Strbra
PS Gymnázia
Walderská škola
Jean
Chaire

Budomo zpívat písně,
které máli na rtech.

Více než 10 000
nevinných
mužů,
žen
a dětí
šlo 8.3.
a 10.-11.7.
r.1944
na smrt
v plynových
komorách
koncentračního
tábora Osvětim -
Birkenau.

WWW.GESHEM.CZ
**PAMATUJ!
REMEMBER!**
7.3.2013
NA NÁMĚSTÍCH V ČR

SBOROVÝ
HAPPENING
VONÁNÍ
WWW.LENOBY.EU
• SHEMA JISRAEL (VÝZVANÍ VÍRY)
• HATIKVA (NADĚJE)
• KDE DOMOV MŮJ

Horní Ceraná
Evangelický sbor
Chrudim
Malbeker
PS Za noty
Bella Musica

Praha
Lucky Voice Band
PS pražských učitelů
Paerit Gandeltes
Beshamonie

Renesance
A je to
Kvas
Hlahol Praha
PS Gymnázium
Sud Alej

Mělník
Ten Sing
Nymbark
PS ČCE
PS RKC
PS ČCSH
PS KS

Starý
Sbor ČCSH
Bystřice n/P
ZS Bystřice
Jeviško
Castello
Třebíč
Dam Dam
Vesetín
Ekumenický sbor
Ostrava
Chotava Ostrava
Gymnázium
Olgy Havlové

Staré účastníky přihlášených do 9.2.2013 k happeningu PAMATUJ! na oběti největší masové vraždy v dějinách ČR. Právo na zmlou vyhraneno

Další zájemci jsou vítáni! Kontakt: Marek Šlechta, tel.: 774 685 370

ských pěveckých těles zazpíval modlitbu *Šema Israel*, pak *Hatikvu* a *Kde domov můj* v hudebně neobyčejně zajímavé úpravě.

Po skončení přicházeli ke sbormistrovi zpěváci i někteří z posluchačů a děkovali mu. Poděkovala jsem mu i já.

Z Tábora nám poslala Hana Jančíková (za občanské sdružení *Hadasa*) zprávu o společném koncertu k památce československých obětí holocaustu. Koncert se konal také 7. března a vystoupily na něm pěvecké sbory Domino a Hlahol z Tábora a Strýctet z Plané nad Lužnicí. Koncert proběhl v kostele Proměnění Páně na Žižkově náměstí v Táboře.

Claims Conference

ועידת התביעות

The Conference on Jewish Material Claims Against Germany

Fond naléhavé pomoci

Dita Šnajdrová

Přeživší z ČR mají možnost zažádat o finanční podporu z **Fondu naléhavé pomoci Claims Conference**. Fond je určen především pro jednorázovou pomoc v obtížné životní situaci, kdy si žadatel nemůže dovolit uhradit náklady v důsledku náhlé události, ocitl by se ve svízelné životní situaci nebo jeho prostředky stačí pouze na základní životní a není schopen si zabezpečit nutnou péči. Poskytnutí pomoci jedné osobě může být v odůvodněných případech opakované, avšak nesmí přesáhnout v celkovém součtu částku 60 tisíc Kč na osobu. Podmínky poskytnutí pomoci z tohoto grantu jsou následující:

- klient byl obětí nacistické perzekuce pro židovský původ (dle kritérií CC)
- klient se nachází v obtížné sociální a finanční situaci
- klient potřebuje akutní pomoc.

Formulář žádosti budou mít k dispozici sociální pracovníce židovských obcí a FŽO. K žádosti je třeba doložit prohlášení o příjmech (případně doklad o potřebnosti žadatele).

Pro bližší informace kontaktujte sociální pracovníce židovských obcí nebo se můžete obrátit přímo na členky Grantové komise CC:

Annu Frýdlovou, tel. 725 583 745, e-mail: frydlova@kehilaprag.cz

Irenu Němcovou, tel. 603 218 238, e-mail: dobrovolnici@kehilaprag.cz

Žádosti je možné podávat průběžně, nejpozději však do 15. července 2013, k rukám koordinátorky grantu CC Dity Šnajdrové, na adresu: **FŽO, Fond naléhavé pomoci, Maiselova 18, 110 01 Praha 1**

Terezín v Austinu

Doris Grozdanovičová

Texaská univerzita v Austinu uspořádala ve dnech 3. - 11. října 2012 třídní symposium na téma „Terezín - tvorba tváří v tvář smrti“. Iniciátorem a hlavním autorem této výjimečné akce byl Dennis Darling, profesor fotožurnalistiky na zmíněné univerzitě, jehož mnozí z nás znají z jeho každoročních návštěv Prahy, kde kromě lekcí pro americké studenty pořizuje také nevšední snímky nás přeživších.

Zakázané hudbě v Terezíně se potřikrát věnoval houslový virtuos Daniel Hope se svým orchestrem stejně jako Miró kvarteto. Na symposiu sponzorovaném Schustermanovým Centrem pro židovská studia SCJS uvedli skladby Ervína Schulhoffa, Pavla Haase, Roberta Daubera, Gideo-na Kleina a Karla Bermana.

Další den zazněly verše terezínských básníků, Ilse Weberové, anony-

ma, Zikmunda Schulze a Hanse Krásky, kteří všichni zahynuli. Byly i vybrány písně Ilse Weberové a Adolfa Strausse.

S velkým zájmem se setkala také

přednáška Tatjany Liechtenstein, jejíž rodiče pocházejí z Československa, o historii Terezína, nazvané „Od pevnosti ke ghettu Terezín“.

Prosba o poskytnutí pomoci

Vojtěch Blodig, Památník Terezín

Památník Terezín připravuje letos rekonstrukci bývalého Kolumbária z doby terezínského ghetta. V rámci úprav bude také obnoven obelisk zachycený na kresbě Jo Spiera. Na soklu byl nápis v hebrejštině. Bohužel na zachované kresbě jde pouze o stylizaci, nikoliv o skutečný hebrejský text. Obracíme se proto na čtenáře Terezínských iniciativ s prosbou o poskytnutí relevantních informací o tomto textu. Případná sdělení posílejte laskavě na adresu:

Památník Terezín, sekretariát, Princi-pova alej 304, 411 55 Terezín.

Institut Tereziánské iniciativy v roce 2012

Tereza Štěpková, foto archiv ITI

Konference v Olomouci

Konference v Plzni

Logo Online učebnice o holocaustu

Uplynulý rok byl pro Institut v mnohém podobný jako roky předcházející, ale v mnohém také nový. Pokračovali jsme v práci na dlouhodobém dokumentačním projektu Tereziánské album, pořádali připomínkovou akci Jom ha-šoa, pracovali na projektu NAŠI NEBO CIZÍ? Židé v českém 20. století a zahájili práce na vzdělávacím projektu Online učebnice o dějinách holocaustu.

V projektu Tereziánské album, ve kterém vyhledáváme a digitalizujeme autentické dokumenty a fotografie jednotlivých obětí holocaustu - šoa, jsme se dostali do další fáze, ve které jsme prováděli zpětné rešerše dokumentů, které nebyly v první etapě projektu nalezeny. Znamenalo to využít erudované práce zkušené archivářky paní Machatkové, která se v Národním archivu v Praze znovu ponořila do policejních knih a kombinovala různé varianty příjmení a dat narození. Díky tomu se podařilo najít téměř dalších 11 000 dokumentů a fotografií k asi 1 500 lidí, obětí holocaustu - šoa deportovaných z Prahy do Tereziána a dalších ghett a koncentračních táborů. Všechny dokumenty zpracováváme a propojujeme je s údaji konkrétních lidí v Databázi obětí. A jak budeme pokračovat dál? Vydáváme se do dalších částí naší republiky a od ledna 2013 jsme začali pracovat ve Státním oblastním archivu v Plzni. Dále doplňujeme Databázi obětí i o materiály poskytnuté soukromými dárci, jejichž spolupráce si velice vážíme! Každá fotografie, každý dopis nebo úřední dokument má moc přidat střípek informace k člově-

ku, jehož příběh se ztratil ve víru dramatických a tragických událostí druhé světové války, a pomoci uchovat jeho otisk v naší kulturní paměti.

Dějínám Židů během 20. století se věnujeme také v rámci projektu NAŠI NEBO CIZÍ? Židé v českém 20. století, na kterém spolupracujeme se Židovským muzeem v Praze. „Naší částí projektu“ je pořádání a organizace seminářů a konferencí pro učitele základních a středních škol. Ačkoli je projekt určený pro mimopražské pedagogy, zaznamenáváme zájem i ze strany pražských kolegů. A samozřejmě si jej velice vážíme. Loni jsme tedy „intenzivně proškolili“ na 100 pedagogů na našich tří denních interaktivních dílnách, během kterých si účastníci sami zkoušejí v roli studentů metody a materiály připravené pro výuku v rámci projektu. Ve velmi intenzivních programech jsou připraveny nejen skupinové práce s materiály a jejich následná prezentace, ale také práce s videem a zážitkové aktivity. Ty pomáhají účastníkům nejen se trochu odreagovat, ale také uvědomit si vlastní vnímání sebe sama a svého okolí. Z dosavadních ohlasů na dílny je patrné, že práce našich lektorů Petra Sokola a Romana Anýže je velice efektivní a umožňuje českým učitelům poznat nové a inovativní způsoby práce s dětmi, zároveň také načerpat inspiraci a získat nové kontakty mezi kolegy. Důležitou součástí seminářů je nedělní beseda s pamětníkem holocaustu - šoa a vždy je pro nás i pro účastníky nedělní dopoledne vrcholem celého programu. V loňském roce jsme se takto set-

kali s Dagmar Lieblovou, v Olomouci při jeho posledním vystoupení s panem Milošem Dobrým, v Liberci s úžasným panem Jelínkem.

Pro ty, kteří se necítí při interaktivní práci ve své kůži, ale i pro všechny další zájemce pořádáme také jednodenní semináře - konference, které jsou zpravidla zaměřené na určité téma. Snažíme se do různých míst v Čechách i na Moravě přivést zajímavý program a zajímavé hosty. Loni jsme organizovali:

- konferenci v Brně na téma Československo a uprchlíci, které se mimo jiné účastnila Petra Levrincová, vedoucí kanceláře Vysokého komisaře pro uprchlíky při OSN,
- konferenci v Olomouci, která v rámci festivalu Dny židovské kultury zpracovávala téma současných projevů antisemitismu v českých zemích v historických souvislostech a jejíž hosty byli politolog Štěpán Výborný, právník Michal Mazel a Gabriela Jirásková, pracovnice Židovské obce v Praze,
- konferenci v Plzni, která se v den výročí vnesení rozsudku nad tzv. Protitátním spikleneckým centrem vedeným Rudolfem Slánským zabývala komunistickými monstrprocesy v 50. letech a s nimi souvisejícími projevy antisemitismu v komunistickém Československu. Na konferenci jsme měli čest přivítat česko-americkou dokumentaristku Zuzanu Justman, která

také uvedla svůj dokument Pražský proces. Dopoledního promítání filmu a besedy s novinářem a historikem Petrem Brodem se zúčastnili studenti několika tříd Mikulášského gymnázia v Plzni.

18. dubna 2012 jsme připomněli oběti holocaustu - šoa tradičně na Jom ha-šoa, který pořádáme již po šesté na náměstí Míru v Praze. Tematicky jsme ho věnovali 70. výročí zahájení deportací českých Židů do nacistických ghetta a koncentračních táborů. V brožurě jsme pak díky spolupráci rodiny

přinesli unikátní dokumenty a příběh deportace pana Karla Bauma, který ze shromaždiště v Praze nedaleko Výstaviště psal dopisy své manželce a synovi a podal tak svědectví o tom, jak deportace probíhaly.

V uplynulém roce jsme zahájili projekt Online učebnice o holocaustu - šoa v českých zemích a rozvíjíme vzdělávací portál holocaust.cz. Učebnice, která tvoří jeho součást, je určena pro žáky základních a prvních stupňů středních škol. Naším hlavním cílem je stručnými a jasnými informacemi

a multimediálními materiály podat mladým lidem poutavý „výklad“ nesnadných úseků naší historie.

Na závěr bychom rádi poděkovali za dlouholetou a nedocenitelnou práci ředitelce Institutu Tereziánské iniciativy PhDr. Jaroslavě Milotové, CSc., která v samém závěru roku skončila ve své funkci. Její vědecko-výzkumná a publikační práce v Institutu byly pro jeho fungování zásadní a doufáme, že se nám podaří na ni úspěšně navázat a dále ji rozvíjet. Do její další vědecké práce jí přejeme mnoho úspěchů a spokojenosti!

Příběh dívky, která přežila holocaust

Eva Štichová, foto Dennis Darling

Helga Weissová - Hošková na současné fotografii

V jednom z minulých čísel jsme psali o prezentaci knihy Helgy Weissové - Hoškové „Deník 1938-1945“. Od té doby se kniha vydala na úspěšnou cestu ke čtenářům. Řadí se ke dřívě zpřístupněným deníkům mladých lidských bytostí, postižených zlobou okupantů, deníkům Anny Frankové a Otty Wolfa, které přiblížily lidem život židovských rodin, ukrývajících se před nacistickými pronásledovateli, kterým ale pisatelé nakonec přece jen podlehli a nedočkali se osvobození. Na rozdíl od nich Helga Weissová našťastí přežila všechny útrapy koncentráků, kterými musela projít, podala o nich svědectví a dočkala se konce těch nelidských hrůz a poté i poválečného života doma.

Zdá se mi nepatřičné se tu po komentářích věhlasných spisovatelů

Zdeňka Mahlera, Ivana Klímy či Agáty Pilátové vyjadřovat ke kvalitám této knížky. Mohu jen prohlásit, že pro mne, která prošla úplně stejnou cestu jako Helga, od vyloučení ze školy, společným životem v Mädchenheimu L 410 v Terezíně, děsivou anabází koncentračními tábory Osvětim, Freiberg, Mauthausen, až po návrat do svobodné Prahy v květnu 1945, je deník obdivuhodně přesným zrcadlem všech událostí, prožitků a pocitů mne samé. Jako dnes jsem si vybavila pobyt na tereziánských marodkách s úplně stejnými nemocemi, které postihly i Helgu, ale i zážitky z Freibergu, kde už záznamy na papír byly nemyslitelné, navlas stejné, jaké popisuje Helga, např. proudy německých utečenců, prchajících z hořících Dráž-

ďan po náletech spojenců. I cesta z Freibergu do Mauthausenu zůstala v mé mysli stejně. Naše vrstevnice, kterým bylo také dáno vrátit se, si jistě rovněž při čtení těchto zápisků ožví své vzpomínky. Zároveň je kniha i pomníčkem připomínajícím ty, kteří se nedožili. Silným dojmem samozřejmě působí i autorčiny velice autentické kresby, které dílo doplňují.

Po uvedení knihy na knižním veletrhu ve Frankfurtu, vyšlo dílo v renomovaném nakladatelství Penguin Books v Anglii a poté projevila zájem i další nakladatelství v USA, Holandsku, Německu, Itálii, Polsku, Norsku, kde je dílo překládáno. 28. 2. 1913 bylo také prezentováno na Jewish Book Walk v Londýně. Zdá se, že Helžina práce získává zasloužený obdiv.

Pohnutý život Simona Wiesenthala

Eva Štichová

V roce 2012 byla do češtiny přeložena kniha izraelského historika, spisovatele a novináře Toma Segeva (nar. 1945 v Izraeli) „Simon Wiesenthal - skutečnost a legenda“. Je to nadmíru zajímavá kniha, tím spíš, že autorem je historik poválečné generace, který se s odstupem a bez předsudků dívá na vliv šoa na Izrael, na Evropu, Blízký východ, Ameriku a vůbec na poválečný vývoj ve světě. Wiesenthal, jeho osud a činnost se tak stal také předmětem jeho bádání a vyústilo v napsání této knihy.

Každý z nás asi ví, že Wiesenthal jako přeživší holocaust věnoval celý dlouhý zbytek svého života honbě a potrestání zločinných vykonavatelů nacistické genocidy, a to nejen na Židech, ale i dalších jejich obětech. Zdůrazňoval, že odsouzení zasluhují nejen za spáchání zločinů na Židech, ale vůbec za zločiny proti lidskosti, jichž je šoa nejzrůdnější součástí. Dostal se tím trochu do rozporu s dvěma osobnostmi, reprezentujícími poválečné angažmá významných Židů. Jedním z nich je Rakušan Bruno Kreisky, který přijal cestu asimilace natolik, že se stal rakouským premiérem. Přílišné odkrývání provinilců, zvláště rakouských, se mu do jeho politiky příliš nehodilo. Na druhé straně Elie Wiesel považoval srovnání šoa s masakrem jiných skupin, páchaným nacisty, za nepřipustné. Utrpení Židů pod nacistickou hrůzovládou nelze s ničím srovnat, či dokonce zahrnovat.

V knize se dovíme o nesnadné cestě Simona Wiesenthala při hledání spravedlnosti. Často své počínání musel vysvětlovat, když chtěl přesvědčit veřejnost, že mu nejde o pomstu, ale právě o spravedlivý trest, který by měl být výstrahou před případným opakováním neodpustitelných zločinů. Že jeho vytrvalé sledování stop, získávání spolupracovníků, překonávání nejrůznějších překážek nebylo vůbec lehké je z knihy zřejmé. Je tu podrobně popsáno zadržení některých velitelů a dozorců z koncentračních táborů, ale hlavně dlouhodobé úsilí najít a přivést před soud Eichmanna a Mengele-

ho. U prvního se to, jak známo, povedlo, druhý unikl spravedlnosti utonutím.

Simon Wiesenthal měl samozřejmě i mnoho kritiků. Jeho Dokumentační centrum ve Vídni poskytovalo pomoc mnohým obětem perzekucí, ale stalo se i terčem útoků, různých podezření a intrik.

Honba za nacistickými zločinci a s tím spojené úvahy o právních otázkách vedly Wiesenthala často k přemýšlení o etických a filozofických problémech. Některé z nich popsal v knize „Slunečnice“. (Psali jsme o ní v našem časopise hned, když vyšla česky.) Vylíčil v ní příběh raněného vojáka SS, který požádal sestru v nemocnici, aby k němu přivedla Žida, kterému by se vyzpovídal a poprosil před smrtí o odpuštění. Chtěl umřít bez hříchu, usmířen. Wiesenthal však uvažuje, je-li vůbec oprávněn odpouštět. A kdo vůbec může takové rozhrěšení dát?

Knihou poskytuje více pohledů do Wiesenthalova nitra, na jeho úspěchy i prohry, usilování a zadostiučinění, ale i roztrpčení, dává nahlédnout i do jeho soukromí.

Naleznete tu důkladný historika hodný poznámkový aparát a bibliografii i jmenný rejstřík. Chcete-li se seznámit s touto výjimečnou osobností blíže, přečtěte si tuto knihu. Má 456 stran a vyšla v nakladatelství Paseka.

☆ ☆ ☆

Transporty smrti v jihozápadních Čechách

Eva Štichová

Oblíbený pořad Českého rozhlasu „Stopy, fakta, tajemství“ se v březnu obrátil do minulosti, která mnohé z nás bude určitě zajímat. Autor Stanislav Motl jej nazval „Cesty peklem“. Nejprve nechal promluvit pamětníci takové cesty peklem. Pojmenovali tak transporty smrti, které se vyvalily z koncentračních táborů na počátku roku 1945, doprovázeny dozorcí SS, kteří se snažili až do poslední chvíle nacistické moci zbavit se svědků zločinného počínání této mašinérie.

Poté pohovořil historik Jiří Nenuť z Plzeňské univerzity, autor knihy „Oběti a jejich vrazi“, který se soustavně spolu s pracovníky a studenty této univerzity zabývá vyhledáváním faktů o transportech smrti, které se na samém konci války dostaly na Tachovsko. Mezi Volary a Prachaticemi, Volary, Tachovem prošly tzv. evakuační transporty s vězni různých národností, vystavené dnes nepředstavitelným útrapám. Nedostávalo se jim ani pití a jídla, ani hygieny a mrazy klesaly ještě pod nulu. Přesný počet těchto ubožáků neznáme, snad 250 tisíc, z nichž velký počet nepřežil. Asi 40 z nich se pokusilo o útěk, byli však pochytní. I oni skončili v hromadných hrobech, které zde byly objeveny, např. v Boru u Tachova. Pomníčky na hřbitově ve Volarech a také tamní muzeum tyto události připomínají.

Dr. Jiří Nenuť se svými spolupracovníky sbírají svědectví a dokumenty, které by nám řekly více. Dochovaly se vzpomínky na dobré lidi, kteří procházejícím vězňům házeli jídlo, na šokované americké vojáky, kteří při svém postupu narazili na ty lidské trosky (šťastné, že se jich dočkaly), dosud nalézají hroby obětí, které nebyly exhumovány a přeneseny na hřbitov. Snaží se také podle svých omezených možností vypátrat jména pohřbených.

Je vidět, že přes značný časový odstup není tento historický úsek našich dějin zapomenut.

Chlapec a hvězdy v televizi

Eva Štichová

Stanislav Motl pronikl se svými pořady „Stopy, fakta, tajemství“ také do České televize.

21. března byl promítán jeho snímek „Chlapec a hvězdy“ o Petru Ginzovi, jeho kamarádech v Terezíně a časopise Vedem i o škole, která se ujala nyní po letech jejich odkazu. Je to velice zdařilý a působivý film. Nejen Stanislav Motl, ale i pražská Přírodní škola si zaslouží obdiv a dík.

Za dveřmi je svoboda

Eva Oliva, 16 let

Snad ta tichem prosáklá noc nebo ten zápach hniloby mi nedá spát? Kdybych mohl, podrpal bych se ve vlasech, asi vši, ale to bych musel mít možnost se hnout. Den co den, noc co noc bez prostoru. Jak mě bolí záda a nohy, jsem vyčerpaný. Mám strach. Tak zavřu oči a zkusím usnout.

Ach, to čisté slunce a vzduch. Z toho hlubokého nádechu se mi zamotala hlava, ale ty něžné ruce mě podepřou a včas zachytí. Vidím ji, ty oči si budu pamatovat navždy.

Probudí mě bolavý hluk se slovy „Juden, aufstehen!“ Je ještě tma a my nevyспали jdeme opět do kamenolomu. Cestou přemýšlím nad mým dnešním snem a říkám si, jak jsem naivní. Ona i můj otec a pravděpodobně i můj mladší bratr se už dávno vydali směr plynová komora, ovšem bez zpátečních jízdének.

Právě jsme minuli dvojici pokuřujících SSáků. Jak já je nenávidím. Občas přemýšlím, jak asi takoví lidé žijí. Zde na tomto místě lidských těl bez duší tráví celé dny. Sem tam postřílí pár židů, před zraky malého dítěte znásilní a nakonec stejně zabijí jeho matku, ale co pak? Potom se tihle lidi seberou a jdou domů. Když dorazí, umyjí si zakrvácené ruce a jdou si sednout ke stolu se svou neohroženou rodinou. Společně si povídají, jedí a pijí. Pak uloží své děti ke spánku, bezcitně se pomilují se svou ženou a vrací se zpět sem, na toto místo lidských těl bez duší.

Dnes v noci přišlo. Všude je bláto. Jsem jako slepý a ty nepohodlné boty s dřevěnými podrážkami stále vplouvají do blátivých kaluží.

Jsme na místě. Přeživatelé z jiných bloků už pracují. Vidím ty živé mrtvolky strkat rezavé vozíky plné těžkého kamení. To jsou ovšem ti šťastnější. Na nás už vozíky nezbyly, a tak budeme muset zase všechno tahat na zádech. Sehnu se tedy pro pytel.

Ušel jsem teprve několik metrů a už mi ta tíha drtí páteř. Jak dlouho to ještě vydržím? Znovu se rozpršelo. Kapky deště mě donutí přivřít oči. Po několika dalších vražedných krocích mě nepřeslechnutelný zvuk jakéhosi žuchnutí přiměje otevřít oči dokořán. Nic nevidím, a tak se odvážím na okamžik zastavit a rychle si setřít dešť z víček. Předemnou se na zemi pod pytlem kamení krčí muž. Neříká nic, nehýbá se. Zahlédne ho jeden z příslušníků Adolfa Hitlera a rozkřikne se. Přistoupí k němu a kopne do něj, ovšem bezvýsledně. Skloní se k němu a plivne mu do tváře. Je očividně mrtev. Stojím, téměř nedýchám, a sleduji, jak si ten primitiv sahá po zbrani. Vloží ještě dvě kulky a nabije. Namíří proti deštěm zalitému tělu a bez sebemenší lítosti vystřílí celý zásobník. Ten žid mu nestojí ani za pohled. S nerozeznatelným výrazem ve tváři se odvrátí a odchází pryč.

Není to poprvé, co jsem něco takového viděl, každou chvíli se objeví nějaký ušmudlaný chlápek, popadne tělo za ruku nebo nohu a odtáhne ho do jámy neživých. No jistě, už je tady. Radši půjdu, nebo skončím stejně. I když, není to tak špatný nápad. V poslední době ztrácím naději.

Ušel jsem dva kilometry a konečně můžu sundat ten krunýř. Zkouším se narovnat, ale bodavá bolest mě včas zastaví. Je tady už pěkná hromada. Vyložím svůj směšný náklad a vracím se zpět. Říkám si, proč to vlastně děláme? Každý den tu tvoříme hory kamení a proč vlastně? Někdo mi říkal, že to žádný smysl nemá, že se nám jen náckové smějí a ukazují nám, jaký jsme podřadný krysy. Kdo ví, co je na tom pravdy.

Konečně se vracíme zpět do tábora. Přestalo pršet, a řekl bych, že svítí i slunce. Tady se to těžko rozeznává.

Zase mě přepadl hlad. Když makáte, myslíte na spoustu jiných věcí. Zabývat se prázdným žaludkem není čas. Najednou jsem o něco zakopl. Sklopím hlavu, abych se podíval, co mi zkřížilo cestu. V blátě leží jedna malá, zčernalá brambora. Rychle, abych na sebe neupozornil, se pro ni sehnu a strčím ji do pruhované kapsy plátěné košile. Ulevilo se mi, dnes nebudu úplně o hladu.

Došli jsme do tábora a zastavili se. Nemám ponětí, co se teď bude dít.

Rozhlédnu se a mým očím neunikne ten daleký pohyb na obloze. Skrz ostnaté dráty vidím vznešeného ptáka, jak proplouvá vzduchem svými silnými křídly. Jestlipak ví, co se tady dole děje. Jestlipak ví, jaké má štěstí, že mu stačí vyzdvihnout své opeřené paže a být volný.

Vzpomínám na ty chvíle, kdy jsem byl já volný. Kdy slunce svítlo do oken, a po celém domě voněla maminčina bublanina. Pak jsme s bráchou popadli draka a utíkali s ním na zahradu. Kdybych jen tenkrát věděl, co přijde, vážil bych si toho všeho tisíckrát víc. Ale teď jsem tady, a tak to je.

Z ničeho nic se tu objevil nějaký nácek. Zavolal si dalšího a předal mu obálku. Ten ji otevřel, přečetl a s úšklebkem vložil obálku do kapsy. Odkášlal si a silným hlasem zvolal „Všichni do sprch!“ V tu chvíli ze mě všechno spadlo. Vím, jak to tady chodí, a vím, co znamená, když se řekne ‚všichni do sprch‘.

Nahnali nás do takové nízké budovy. Pořád nás ujišťují, že všechno bude v pořádku. Nejvíc hysterické jsou děti. Všude se ozývá dětský pláč.

Něco zaskřípalo a to bylo znamení, že jste zváni očistit svá těla. Začali pouštět do sprch. Já už se jen usmívám. Vím, co mě čeká a jsem s tím smířený.

Všichni už jsou uvnitř, už zbývám jenom já. Hrdým krokem tedy přistoupím ke dveřím. Naposledy se nadechnu. Těším se, až udělám ten jeden konečný krok. Vím, že za těmi dveřmi je svoboda.

Eva Oliva je vnučka profesora Pavla Olivy, přeživšího Terezín, Auschwitz-Birkenau, Schwarzheide a pochod smrti Saskem a severními Čechami až znovu do Terezína. Eva je dlouhodobě fascinována životním osudem dědečka.

INFORMACE - VZKAZY - VÝZVY - PROSBY

S velkým zájmem jsem četla rozhovor Anny Lorencové s Míšou Vidlákovou o jejích rodičích, Irmě a Jiřím Lauscherových (č. 61, 62). Ráda bych k jejím vzpomínkám dodala, že mi paní Lauscherová, Lauscherka, jak jsme jí vždy říkali, pravděpodobně zachránila život.

Bylo to v létě 1945 v zámku Kamenice, kde se o nás, terezínské děti, starala a pomáhala nám s přípravou na podzimní zkoušky, které jsme musely dělat, abychom se dostaly do tříd, kam jsme věkem patřily.

Náhle jsem velmi onemocněla, při plavání jsem si pořezala nohu, která se mi zanítla. Celá noha mi strašně otekla a ležela jsem s vysokou horečkou. Když se můj stav nebezpečně zhoršil, zavolali místního doktora, který prohlásil, že „to nic není“. To stejně řekl terezínskému chlapci (bohužel si nepamatuji, jeho jméno), který si stěžoval na nesnesitelné břišní bolesti. Měl akutní zánět slepého střeva a druhý den zemřel. Krátce po tom, co jsem se o té tragédii dozvěděla, Lauscherka se objevila u mé postele se slovy: „Zuzano, vezu tě do Prahy do nemocnice, nenechám tě tady umřít.“ Jak se jí tam tenkrát tak rychle podařilo sehnat auto se šoférem, jsem se nikdy nedozvěděla.

V té době u nás ještě nebyl penicilín, tak mě v Praze museli léčit malým chirurgickým zákrokem, z kterého mi zůstala na noze asi čtyřcentimetrová jizva. Potom jsem se pomalu zotavovala a nakonec se natolik uzdravila, abych koncem léta udělala zkoušky do kvarty gymnázia Elišky Krásnohorské.

Díky Lauscherce.

Zuzana Justmanová, New York

P. S. Kluk se zánětem slepého střeva se jmenoval Ota Bloch. Ten lékař, dobře si na to z Kamenice pamatuji, byl asi špatný lékař - nebo antisemita? - protože Otíkovi tehdy řekl, že se asi přecpal nezralými třešněmi, které kradl na stromě.

Máma tehdy byla strašně nešťastná, když už dítě přežilo Terezín, že takhle nesmyslně zemře na hloupost místního doktora.

Miša Vidláková

Tehdy jsme za to moc koupit nemohli...

Na internetu se objevila zajímavá položka do aukce: Odhadní cena: USD 1500-2000 (!!!)

Oskar Schindler (1908-1974), německý průmyslník, člen nacistické strany, válečný zbohatlík, který vydal celé své bohatství a riskoval svůj život za 2. světové války pro záchranu 1200 Židů tím, že je zaměstnal ve své továrně na smaltované zboží (Deutsche Emaillewaren-Fabrik) v Krakově a chránil je podplácením německých důstojníků.

Dnes žije v USA, v Evropě a v Izraeli 6000 až 7000 potomků Schindlerem zachráněných Židů.

Židovská ghetto-bankovka o rozměrech cca 12 x 6,3 cm je na líci podepsána Schindlerem. Bankovka je ošoupaná, inkoust vybledlý do hněda, ale podpis je zřetelný. Je to dvoumárová bankovka používaná v židovském ghettu v Lodži. Jelikož obyvatelé ghetta nesměli používat německé peníze, měli své vlastní ghetto-peníze, které si sami vyráběli a které mimo ghetto neměly žádnou hodnotu. Tato bankovka je datována: Litzmannstadt, den 14 Mai 1940 (Lodž, 14. května 1940) a je na ní podpis: M. Rumkowski, Der Älteste der Juden in Litzmannstadt. „Quittung“ vpravo nahoře znamená „stvrzenka“. Nahoře vlevo je Davidova hvězda a pozadí tvoří spojené Davidovy hvězdy tak, aby připomínaly ostnatý drát. Na lícové straně je menora. Z přibližně 300 tisíc osob, které pobývaly v ghettu v době jeho existence, pouze 877 tam žilo v okamžiku, kdy bylo ghetto osvobozeno ruskou armádou v lednu 1945.

Michaela Vidláková (podle webu)

Historik hledá informace o Marianne Beckové, rozené Kahnové, narozené 17. května 1920, a Anně Ascherové, též rozené Kahnové, narozené 27. 12. 1914. Obě ženy byly dcery Trudy Kahnové (rozené Feinové). Před deportací do Terezína žily obě sestry v Brně v Údolní 54 a Havlišově 2. Marianne po válce žila v Praze v Havelské 7. Byl bych velmi vděčný, kdybyste poslali jakékoli informace o těchto ženách nebo jejich žijících příbuzných na následující e-mailovou adresu: hanssoetaert@hotmail.com.

Terezínská tryzna se letos koná v neděli 19. května 2013 na Národním hřbitově v 10.00 hod.

Autobus z Prahy odjíždí jako vždy z ulice Na Florenci, sraz v 8.15 hod., odjezd v 8.30 hod. Přihlášky přijímá Marta Jodasová, tel.: 222 310 681.

Dobrou zprávou pro 2. generaci našich členů je možnost čerpat finanční prostředky na zdravotní péči. Díky daru PhDr. Ing. Zdeňky Klapalové.

Poněkud opožděný report z výletu do Ramsau a Schladmingu

Michal Stránský, foto Matěj Stránský

Výlet do Rakouska s Klubem zdraví se konal v polovině února a byl skutečně sportovně relaxačním. Mnohokrát jsme byli před odjezdem upozorňováni Vlastou R. Sidonovou, že nemáme zapomenout na cestovní doklady, a tak hned ve Vršovicích telefonovala babička své dceři, že pro vnuka nemá s sebou jeho pas. Naštěstí si maminka nešťastného cestovatele zavolala taxík a jala se pronásledovat náš autobus. Kousek za Prahou nás dostihla a všichni účastníci zájezdu si oddychli a pokračovali do hor.

Na začátku naší cesty, ještě v Praze, vyhlásila Vlasta dvě soutěže: První o nejsympatičtějšího účastníka, druhou o největšího *potížistu*. Té první jsme se zúčastnili všichni, té druhé naštěstí nikdo.

Celý týden jsme si okysličovali v rakouských Alpách krev. Někteří na

běžkách, jiní na sjezdovkách a další vyznávali oba druhy lyží. Pozdní odpoledne jsme každý den trávili plaváním v krytém bazénu, kam nás velmi ochotně a s klidem sobě vlastním

vozil řidič Mojmír Hájek. Vlasta Sidonová výrazně přispívala k dobré náladě a pohodě výletníků, takže po týdnu jsme si, opět v Praze, mohli říci: Na shledanou příští rok!

Rozhovor s dětmi z USA po Skypu

Raja Žádníková

Děti z Filadelfie při „Skype“ rozhovoru s Rajou

Motýli - památka na terezínské děti

Raja Žádníková

Děti z Filadelfie právě nacvičují divadelní hru, kterou napsala bývalá americká jeptiška, učitelka Celesta Raspanti „I never saw another butterfly“ (Motýla jsem tady neviděl), která je součástí jejich tzv. „Motýlového projektu“. Všude, kam děti přijedou hru uvádět, prosí lidi, aby jako památku na terezínské děti nakreslili motýly. Mají dnes již celkem 9 000 kreseb. Hra je známá v mnoha zemích - i u nás ji před několika lety hrály v Terezíně děti z Českého Těšína.

Děti z Filadelfie napadlo, že když skutečná Raja dosud žije, mohly by si s ní na Skypu pohovořit. Rozhovor se podařilo uskutečnit v neděli 10. března. Děti kladly až překvapivě zasvěcené a inteligentní otázky - uvádím některé z nich: Jak přesně odpovídá hra skutečnosti? Jak jste se cítila, když jste poprvé vyšla s Davidovou hvězdou? Jak dlouho ovlivňoval pobyt v Terezíně váš další život? Jaký je váš názor na humanitu? Jak jste se cítila, když jste se dozvěděla, že o vašem

životě napsal někdo hru a že ji o vás hrají různé dívky po celém světě? a další.

Po tomto rozhovoru jsem obdržela od každého z dětí reakci na něj. Všechny děkovaly, psaly, že to byl pro ně nezapomenutelný zážitek, a některé dokonce psaly, že to ovlivní jejich další život.

Pro případné zájemce je podrobné znění otázek a odpovědí i celý scénář hry k dispozici u autorky: (annajan@volny.cz).

Klára Lukešová o svých rozhovorech s bývalými vězni holocaustu

Studentka 3. ročníku psychologie na Univerzitě Palackého v Olomouci zahrnuje do své práce poznatky o historii nacismu, koncentračních táborech a o přeživších. Proto se setkala a hovořila i s některými z našich členů. O svých zkušenostech a motivaci nám napsala následující řádky:

E. Št.

Ke zpracování tématu holocaust mne vedla vlastní motivace. Chtěla jsem si rozšířit obzory, protože i když se o tomto tématu dozvídáme na školách, zdá se mi, že to není dostatečné. Nebo tedy alespoň pro mne ne. Navíc ve mně tato problematika vyvolala obrovskou odezvu emocí již v dětství, kdy po zhlédnutí filmu „Vyšší princip“ jsem se začala vyptávat na průběh druhé světové války a tím pádem jsem se dostala k tématu „holocaust“. Od té doby jsem se tomu začala nejdříve podvědomě a v dnešní době záměrně věnovat.

To, že jsem měla možnost prostřednictvím své práce nahlédnout „pod pokličku“ ne tak vzdálené minulosti mi dalo velice mnoho. Měla jsem možnost odhalit to, co bylo pro mne dosud skryté a neznámé, měla jsem možnost potkat lidi, kteří si touto, ne tak vzdálenou minulostí, prošli a jsem jim nevysslovně vděčná za to, že mi poskytli svůj drahocenný čas a umožnili mi vyslechnout si jejich příběhy. Seznámení s touto otázkou mi tedy přineslo obrovské informační obohacení, které jsem se pokusila vnést do své práce. Ta se zaměřuje na zmapování životů lidí, kteří přežili koncentrační tábory a na jejich život těsně po válce. Snad, stejně jako tito odhodlaní lidé, kteří se snaží šířit odkaz smutné minulosti do řad mladých lidí, kteří se s touto otázkou teprve seznamují, poskytnete alespoň základní odpovědi na dané otázky, které by se mohly zrodit v hlavách mladých lidí.

Setkala jsem se s velmi milou a vstřícnou odezvou od lidí, se kterými jsem pracovala. Pozvali mne k sobě domů (což v dnešní době není již tolik zvykem), uvařili čaj a odpověděli na všechny otázky, se kterými jsem přišla. Tímto bych jim chtěla ještě jednou poděkovat, že mi umožnili se tomuto tématu vůbec věnovat a že jsem se s nimi mohla setkat osobně.

Zvolené téma, zaměřující se na přeživší s touto minulostí, vyvolává v lidech stále zájem. Nikde jsem se nesečkala s tím, že by byl někdo k tomuto tématu lhostejný. Avšak u některých lidí jsem se setkala s tím, že na mne hleděli se značným pobouřením, resp. se slovy: „Divím se, že si dovoluješ je obtěžovat“, ve mně vyvolalo mírné pochybnosti, jestli je správné s tímto tématem vůbec začínat. Ale touha potkat se s někým, kdo je tak nesobecký a neustále se snaží upozorňovat svět na to, aby se nic podobného neopakovalo, byla větší, a tak jsem se do toho přece jenom pustila. Chtěla jsem i já přispět svou „troškou do mlýna“ a rozšířit toto téma o další malý amatérský zdroj.

Domnívám se, že neustálá snaha bádát kolem této historie opravdu může pozitivně ovlivnit společnost i budoucnost. Bohužel, lidé mají tendenci zapomínat, a to i věci, které by se zapomínat neměly! Ale prostřednictvím neustálého „oživování“ této minulosti dochází k tomu, že se bude v podvědomí lidí vyskytovat pořád. Navíc, každým rokem se s tímto tématem znovu a znovu seznamují tisíce mladých lidí, kteří zatím mají to štěstí, že se mohou osobně setkat s někým, kdo si něčím takovým prošel. Např. i já jsem takové štěstí měla (na střední škole) a chtěla bych vám všem, kdo tohle dělá, tímto dát zpětnou vazbu, že to, co děláte, je opravdu úžasné a že to rozhodně má obrovský vliv na mladé lidi (jako jsem například já), kteří si tuto vzpomínku uchovávají hluboko v srdci i paměti! Ale jak tomu bude do budoucna? Snad právě toto neustálé bádání ponese odkaz těchto lidí dál a zamezí tomu, aby se už nic takového neopakovalo!

Doufám v to!